И ище важнєйше: И Гавриїл Костельник и шицки други цо за нїм пришли витворели обидва предпоставки Р:адимира Гнатюка: и привели зме ше до "цеснєйшого националного злученя" /зоз свою народну и авторску литературу/, и надосц допринєсли "витвореню нового самостойного славянского народчика", гоч остава дискутабилне у якей мири и єдно и друге, до чого з тей нагоди ме думам уходзиц.

Вуковар, 13 януара 1991 року.

НАТАЛЯ СТАЦЕНКО

ІМФЕ Ім. М.Рильського
АН УРСР

ТРАДИЦІЙНО-ПОБУТОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНЦІВ-РУСИНІВ ВОЄВОДИНИ В ПРАЦЯХ В.ГНАТЮКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Значну частину наукової спадщини В.Гнатюка складають дослідження історії, культури, побуту і мови українського населення Бачки і Срему /сучасний автономний край Воєводина в Югославії/. Величезний фольклорний та етнографічний матеріал, зібраний В.Гнатюком під час експедиції в Бачку в 1897 р., послужив основою для цілого ряду наукових публікацій, присвячених українцям-русинам колишніх південних районів Австрійської імперії - історико-етнографічної монографії "Руські оселі в Бачці", опису весільного обряду "Весілля в Керестурі", збірників пісень та народної прози /"Етнографічні матеріали з Угорської Русі"/, мовознавчих розвідок "Словаки чи русини?", "Чи бачванський говір словацький?" та ін. Аналізуючи історичні джерела, етнографічні дані та особливості мови, В.Гнатюк прийшов до висновку про українське походження цієї етнічної групи.

Праці В.Гнатюка вперше познайомили європейську наукову гро-

мадськість з народною культурою українців-русинів Бачки, привертаючи тим самим увагу вчених та дослідників-аматорів до її подальшого вивчення. Науково-громадська діяльність В.Гнатюка значною мірою сприяла активізації культурно-освітньої праці серед бачвансько-української інтелігенції в перші десятиліття XX ст.

У період між двома світовими війнами публікації з етнографії та фольклору українців-русинів Воєводини з"являлися головним чином у виданнях "Руського народного просвітнього товариства", заснованого в 1919 р. в місті Нові Сад. На сторінках щорічника "Руски календар", журналу "Руски народни календар Зоря" та ін. вміщені статті русинських дослідників-аматорів, в яких описані народні звичаї, обряди та вірування русинів, різноманітні явища матеріальної та духовної культури. Найбільшу наукову цінність серед публікацій цього періоду має стаття Р.Єремича "Русини Бачки", що з"явилася у виданні "Прилози Летопису Матице Српске" у 1928 р. В 1923 р. русинський письменник і громадський діяч Г.Костельник видав першу граматику мови югославських русинів /"Граматика бачваньско-рускей бешеди"/, яка і тепер не втратила свого наукового значення.

Післявоєнний період став новим етапом у культурному і науковому житті українців-русинів Югославії. Помітно активізувалося дослідження етнографії та фольклору, започаткованє в попередні роки. У вивченні культури та побуту українського населення беруть участь співробітники наукових установ, музеїв, а також русинські письменники, працівники освіти і культури, громадські діячі.Статті з етнографії та фольклору друкуються на сторінках періодичних видань українців-русинів Югославії - щорічників "Народни календар", "Християнский календар", "Творчосц", часописів "Шветлосц", "Нова думка", "Вісник култури", молодіжного журналу "Мак", дитячого щомісячника "Пионерска заградка".

Помітну роль в активізації етнографічних та фольклорних

досліджень відіграла наукова конференція, організована в 1970 р. Етнографічним інститутом Сербської академії наук і мистецтва та Комісією з наукових досліджень при видавництві "Руске слово" в місті Нові Сад. На конференції були розглянуті питання етнічної історії, матеріальної і духовної культури українського населення Воєводини, а також сучасні етнокультурні процеси, що відбуваються в цьому регіоні. Матеріали конференції опубліковані у збірнику "Традиційна культура югославських русинів".

Важливими осередками збирання і вивчення етнографічних і фольклорних матеріалів є Етнографічний музей в Руському Керестурі, відкритий в 1967 р., і Етнографічний відділ Музею Воєводини /м.Нові Сад/.

Значною подією в науковому житті українців-русинів Югославії була публікація в 1979 р. монографії Ф.Лабоша "Історія русинів Бачки, Срема і Славонії" - першого дослідження з історії українського населення Югославії, написаного русинською мовою. Робота Ф.Лабоша містить також цінний етнографічний матеріал. Істотним кроком у вивченні календарних та родинних звичаїв і обрядів, усної народної творчості стала монографія М.Мушинки "Фольклор русинів Воєводини" /1988 р./.

Таким чином, результати історіографічного огляду літератури показують, що з кінця XIX ст. дослідниками багато зроблено для вивчення історії, особливостей побуту, матеріальної і духовної культури українського населення Воєводини, опубліковано цінний фактичний матеріал, науково важливі спостереження й узагальнення. Проте ця робота потребує продовження і поглиблення. Тому цілком слушною видається пропозиція М.Мушинки про створення координаційного центру для дальшого вивчення традиційно-побутової культури українців-русинів Югославії, підготовки узагальнюючого історико-етнографічного дослідження. Видається також доцільним перевидання

етнографічних, фольклорних та мовознавчих праць В.М.Гнатюка, присвячених українському населенню Воєводини.

БОГДАН СОКІЛ
Тернопільський педінститут

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК - ДОСЛІДНИК ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ УГОРСЬКОЇ РУСІ

I. Володимир Гнатюк - учений, етнолог, який все своє життя присвятив збиранню, систематизації творів усної словесності. Відомий у наукових колах і як дослідник української літератури.

2. Давня українська література, що "... визначається неабиякою красою і могла б вдоволити не одного вибагливого критика..." в цілому дуже маловідома в Галичині, оскільки, крім спеціалістів, нею ніхто не цікавиться. Це й послужило причиною вироблення хибного погляду, що розвиток української літератури почався з кінця XУШ ст.

3. А тим часом, крім цілого ряду пам"яток, писаних церковнослов"янською мовою, маємо твори, особливо починаючи з XУ ст., писані мовою народною, що були тим етапом, який підготував відродження нашої літератури на чисто народній основі.

4. Цікавим явищем у розвиткові української літератури є твори Угорської Русі - сторони найменш дослідженої з літературного боку. Побіч віршів, писаних церковно-слов"янською мовою, є інші "... з більш чи менш впливом народної мови /і то різних діялектів/", а також писані чистою народною мовою.

5. В.Гнатюк пише, що, маючи перед собою різні рукописи, бачимо, що "...вони безперечно вистачені на Угорській Русі. На се вказують їх діалектні прикмети". Це свідчить про високий ступінь культурного розвитку народу.